

Studie- och yrkesvägledning i Västerås

Anette Jonsson
Studie- och yrkesvägledare

Innehåll

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte	1
1.2 Metod och källor.....	1
2 Skolinspektionens rapport	2
3 Styrdokument för studie- och yrkesvägledning.....	3
3.1 Skollag.....	3
3.2 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.....	3
3.3 Allmänna råd.....	4
3.4 Utbildningsplan.....	4
4 Definition.....	5
4.1 Vad är studie- och yrkesvägledning.....	5
4.2 Studie- och yrkesvägledningens olika delar.....	6
4.3 Studie- och yrkesvägledning, hela skolans ansvar.....	7
5 Intervjuresultat.....	8
5.1 Tabell.....	9
6 Förslag på organisation.....	10
6.1 Grundskoleområden med antal elever (2013) och behov av Studie- och yrkesvägledare.....	11
7 Genomförande.....	12
7.1 Förslag på årshjul.....	12
8 Exempel på resultat.....	13
8.1 Studie- och yrkesvägledning.....	13
8.2 Näringslivskontakter.....	13
8.3 Stärka elevens självkännetdom.....	13
8.4 Tjänsten som projektledare/samordnare/utvecklare.....	13
9 Förväntade effekter.....	14
10 Förslag till utbildningsplan för Studie och yrkesvägledningen i Västerås Stad 2013- -.....	15
11 Reflektioner.....	16
12 Sammanfattning.....	17
12.1 I Västerås Stad.....	17
12.2 Vad säger styrdokumentet.....	17
12.3 Vad krävs av Västerås Stad.....	18
13 Bilaga 1	
13.1 Frågor.....	19

1 Inledning

På uppdrag av Teddy Söderberg, grundskolechef i Västerås Stad, har de kommunala grundskolornas rektorer och studie- och yrkesvägledare blivit intervjuade kring hur de arbetar med de snart reviderade "Allmänna råden och kommentarer för studie- och yrkesorientering". Utifrån det och utifrån styrdokumentet har ett förslag om hur en organisation samt ett förslag till utbildningsplan kring studie- och yrkesvägledningen tagits fram.

1.1 Syfte

Skolinspektionen har granskat kvalitén på 34 skolor i Sverige. Övervägande av dessa skolor når inte upp till de "allmänna råden.." Hur det ser ut i Västerås finns det ingen samlad bild av. Syftet med denna rapport är att visa hur det ser ut kring studie- och yrkesvägledningen i Västerås och framför allt ge ett förslag på hur denne kan se ut. Detta för att kunna säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning de har rätt till.

1.2 Metod och källor

Under våren 2013 intervjuades alla kommunala grundskolor i Västerås Stad* förutom Viksängskolan och Önstaskolan.

Intervjuerna genomfördes under ca 1½ timme på de olika skolorna. Frågor ställdes kring hur skolan arbetar med de allmänna råden, vilka uppgifter studie- och yrkesvägledaren har och om studie- och yrkesvägledaren är delaktig i arbetet kring måluppfyllelsen**

Genom intervjuer av rektorer och studie- och yrkesvägledare har information kring hur det ser ut på de olika skolorna framkommit. Denna redovisas generellt utan att gå in på respektive skola. Efter att intervjuerna genomförts har resultatet av dessa tillsammans med styrdokumentet legat till grund för ett förslag om organisation och innehåll i stadens studie- och yrkesvägledning.

Då skolinspektionen ganska nyligen genomförde en granskning av arbete med studie- och yrkesvägledningen på grundskolor i Sverige finns en kort sammanfattning över vilka brister de såg***.

De styrdokument jag utgått från, som finns för studie- och yrkesvägledning, är skollagen****

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet
Allmänna råd och kommentarer för studie- och yrkesorientering
Västerås Stads utbildningsplan

* Av Anette Jonsson, Studie- och yrkesvägledare S:t Ilians skola

** se bilaga 1, frågor

*** se Kvalitetsgranskning, Rapport 2013:5 Studie- och Yrkesvägledning i grundskolan skolinspektionen

**** Skollagen (2010:800)

2 Skolinspektionens rapport

Skolinspektionen har granskat 34 grundskolor i landet med utgångspunkt utifrån tillgång och kvalitet. Skolinspektionen undersökte om eleverna får den studie- och yrkesvägledning de har rätt till enligt skollag och läroplan*.

Granskningen utgick från tre frågeställningar

- Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?
- Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?
- Tar huvudmannen ansvar för att få skolornas studie- och yrkesvägledning att fungera på ett tillfredställande sätt?

Utdrag från skolinspektionens beslut till grundskolor

- Skolan är inte organiserad utifrån de bestämmelser som finns för studie- och yrkesvägledning i skollag och läroplan.
- Det finns inget system för att säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning de har rätt till.
- Den person som arbetar med uppdraget saknar utbildning och har inte heller fått kompetensutveckling
- Kommunen saknar system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av studie- och yrkesvägledningen.
- Studie- och yrkesvägledningen ges inte kontinuerligt under elevernas utbildning och studie- och yrkesvägledarens arbete samordnas inte med undervisningen på skolan.
- Skolan behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningsaspekter beaktas kontinuerligt i undervisningen genom att upprätta en övergripande plan för arbetet med studie- och yrkesvägledning.
- Viktigt att rektor skapar och dokumenterar riktlinjer och direktiv för personalens samverkan och gemensamma ansvar för skolans studie- och yrkesvägledning.
- Skolan behöver ge begreppet ”studie- och yrkesvägledning” en reell, urskiljbar, innebörd så att det tydligt speglar ett medvetet arbete för att eleverna ska utveckla förmågor som är nödvändiga för att ta ställning till frågor om studie- och yrkesval.
- Skolan har inte ett aktivt arbete för att motverka att elevernas val styrs av faktorer som kön, social- och kulturell bakgrund.

Granskningen visar att studie- och yrkesvägledningen är lågt prioriterad i de granskade skolorna. Huvudmannen lämnar över ansvaret för studie- och yrkesvägledningen till rektorn som i sin tur lämnar vidare till studie- och yrkesvägledaren. Eleverna på de granskade skolorna får inte den studie- och yrkesvägledning de har rätt till och studie- och yrkesvägledningen betraktas inte som hela skolans ansvar..

3 Styrdokument för studie- och yrkesvägledning

3.1 Skollagen

Skollagen ställer krav på studie- och yrkesvägledning. Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (2§, 10 kap)

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder (29 §, 2 kap).

3.2 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11 Skolan och omvärlden

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö,
- bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Läraren ska

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning, och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter ska

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och

- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.
- den studie- och yrkesorienterade verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.

3.3 Allmänna råd

I "Allmänna råd och kommentarer om studie- och yrkesorientering" står det att På såväl kommun- som skolnivå bör

- det finnas system och rutiner för ett system för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledning.
- resultaten av uppföljningar utvärderingen användas till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesorienteringen och till en genomtänkt resursfördelning.

Rektor bör

- ge riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan, där rektor, lärare och studie- och yrkesvägledare samt skolans övriga personal tillsammans ger eleven goda förutsättningar för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval.
- tydliggöra hur ansvaret för studie och yrkesorienteringen är fördelat och hur lärare, studie- och yrkesvägledare och övrig personal arbetar med och samarbetar kring studie- och yrkesorienteringen, samt
- i samverkan med skolans personal planera hur studie- och yrkesorienteringen ska genomföras, följas upp och utvärderas.

3.4 Utbildningsplan

Mål

I Västerås ska alla elever nå sin fulla potential och nå minst godkänt betyg i alla ämnen

För att nå det övergripande målet kommer nämnden främst följa upp att:

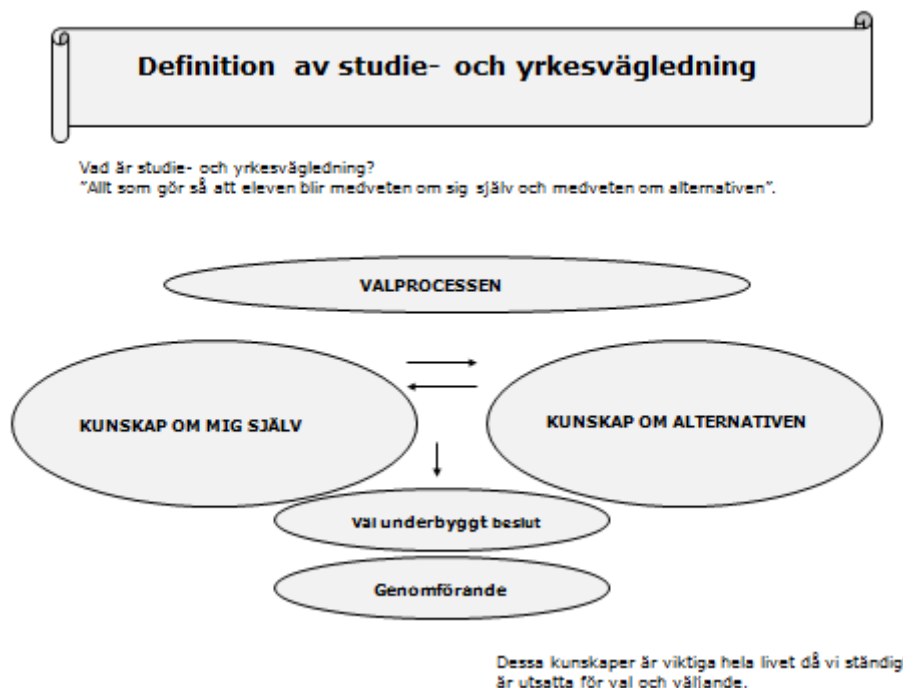
-
- alla elever, oavsett årskurs, ges förutsättningar att nå samtliga mål enligt deras individuella utvecklingsplan
- alla elever får god kunskap om studie- och yrkeslivet.

4 Definition

4.1 Vad är studie- och yrkesvägledning

Studie- och yrkesvägledning är processinriktad och syftar till att den enskilda individen lättare ska kunna lära sig fatta beslut utifrån sig själv och göra val som är väl underbyggda och medvetna. Val av utbildning och yrke sker vid flera tillfällen i livet och studie- och yrkesvägledning syftar till att underlätta för individer att välja utbildning, yrke eller karriär.

”Studie- och yrkesvägledning är allt som har att göra med att eleven får kunskap om sig själv och kunskap om vilka alternativ som finns.”

Kunskap om mig själv

Vem är jag?
Vilka intressen har jag?
Vad vill jag?
Vad är viktigt för mig?
Vad är jag bra på?
Vilka är mina starka egenskaper?
Vilka måste jag utveckla?
Vilka är mina intressen?
Vad blir jag motiverad av?
Vilka drivkrafter har jag?
Vilka hinder har jag?

Kunskap om alternativen

Vilka gymnasieprogram finns?
Vilka yrken finns?
Vad innebär de olika programmen/yrkena?
Hur utbildar jag mig till..?
Vad blir jag om jag går..?
Vilka yrken behöver arbetskraft i framtiden?
Vilka egenskaper är bra att ha till olika yrken?

När eleven har kunskap om sig själv och om de olika alternativ som finns är det viktigt att eleven kan tillägna sig beslutskunskaper/övergångskunskaper och utveckla en förmåga att kunna sätta självkännedom och omvärldskunskap i relation till varandra och att våga för och nackdelar och se konsekvenser av olika beslut. Först då kan eleven göra ett väl underbyggt val. Dessa kunskaper är viktiga hela livet då vi ständigt ställs inför val och väljande.

4.2 Studie- och yrkesvägledningens olika delar*

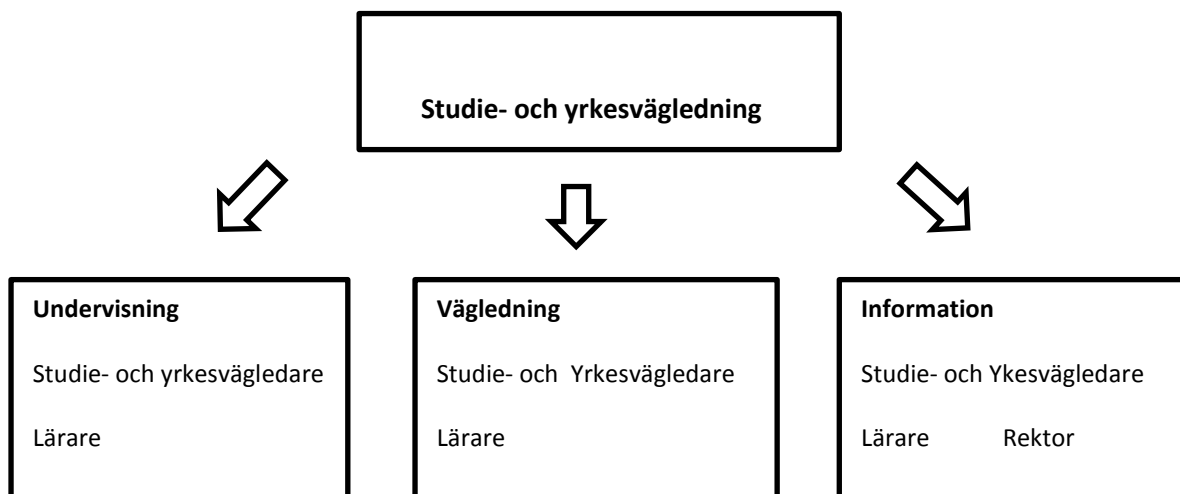
Utifrån läroplaner och andra mål- och styrdokument kan man finna olika kunskapsområden att arbeta med när det gäller att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Detta illustreras i nedanstående tabell

	Fakta	Förståelse	Färdighet	Syv- verksamhetens mål i styrdokumenten
Omvärldskunskap	Centrala Begrepp: Utbildning, yrke, arbete, arbetsmarknad kvalifikationer mm	Relationen arbete utbildning, livslångt lärande Arbetets betydelse för individ och samhälle	Kritiskt granska, jämföra och värdera olika källor och infomaterial avseende utbildning och yrke	Skollagen LGR 11 Allmänna råd Västerås Stads arbetsplan för studie- och yrkesvägledning.
Självkännedom	Centrala begrepp: Anlag, egenskaper, intressen, kompetens, värderingar, attityder påverkansfaktorer, hinder mm	Förståelse för hur bakgrund, självbild och målföreställningar påverkar val av karriärvägar	Att sätta kunskapen och förståelsen av sig själv i förhållande till utbildningar och yrken	Se ovan
Besluts- kunskap	Centrala begrepp: Val, beslutsunderlag, beslut, genomförande mål mm	Förståelse för processen i val och beslut: Värderingar, öväganden och konsekvenser	Att kunna formulera mål och delmål. Redogöra för val och beslut man genomfört och hur man bearbetat dessa. Kunna analysera kort- och långsiktiga konsekvenser	Se ovan
Övergångs- kunskap	Centrala begrepp: Ansökan, behörighet, meriter, kvalifikation, intervju mm	Förståelse för relationen egen aktivitet, självkännedom mm	Att förbereda och genomföra ansökan intervju, mm	Se ovan

*idé av Fransson & Kriegholm

4.3 Studie- och yrkesvägledning, hela skolans ansvar

Studie- och yrkesorientering förekommer i undervisningen, i olika former av vägledning och genom informationsinsatser och berör **all personal** i skolan. De yrkeskategorier som arbetar med studie- och yrkesorientering är framför allt studie- och yrkesvägledare, rektorer och lärare. Men all personal i skolan kan på olika sätt bidra till att ge eleverna kunskaper, stöd och erfarenheter för kommande studie- och yrkesliv.

I undervisningen utvecklar eleverna kunskaper om samhälle och arbetsliv samt får erfarenheter av yrkeslivet. Vägledning handlar om att stödja eleven i att utforska, identifiera och formulera sina intressen och möjligheter och därigenom komma fram till individuella och välgrundade val beträffande studie- och yrkesvägar. Utifrån sina behov behöver eleverna information om studie- och yrkesvägar för att göra väl underbyggda val. Studie- och yrkesvägledaren har en central roll i studie- och yrkesorienteringen och är en person som har utbildning och specialistkunskaper inom området.*

*Allmänna råd och kommentarer om studie- och yrkesorientering

5 Intervjuresultat

I Västerås ser det generellt ut som i resten av landet. Genom intervjuer av skolledare och studie- och yrkesvägledare på de kommunala år 6-9 grundskolor i Västerås, samt Persboskolan i Skultuna kommunalförbund, framkom det att det ser väldigt olika ut på de olika skolorna. Kommunen har ingen gemensam plan över hur studie- och yrkesvägledningen ska se ut. Det är upp till varje skola att bestämma över hur stor tjänsten ska vara och vad den ska innehålla. Studie- och yrkesvägledaren får oftast själv utforma sin tjänst. På en del skolor har studie- och yrkesvägledaren stöd av rektor och på de skolorna ser man ofta samarbete med lärare och annan personal. Det ser också olika ut i vilken omfattning man använder sig av studie- och yrkesvägledaren för att nå måluppfyllelsen. En del är med i elevhälsoteam och arbetslag men inte alla. Få sitter med i ledningsgruppen på skolan.

Gemensamt för de flesta rektorer är att de har ganska bra kunskaper om vad studie- och yrkesvägledning är men att de inte använder sig av kompetensen fullt ut. De finns dock de rektorer som inte har kunskapen om studie- och yrkesvägledarens profession, i de skolorna blir det tydligt att studie- och yrkesvägledaren endast arbetar med prao och information/vägledningssamtal i samband med valet till gymnasiet och att tjänsterna är väldigt små. Övervägande skolor har inte arbetat med "Allmänna råd och kommentarer för studie- och yrkesorientering". Personalen på skolorna har inte kännedom om dessa. Tydliga brister finns i hur planen "årshjulet" för studie- och yrkesvägledaren och studie- och yrkesvägledningen på skolan ser ut och även planen för kompetensutveckling. Det finns också brister i hur man systematiskt arbetar med "elevens självkännedom" och med samarbete med olika företag.

Några av stadens skolor har varit med i IDA's projekt, "synligt arbetsliv"* och därigenom påbörjat arbetet med att bl a samarbeta med olika företag. Detta har varit mycket positivt. Många rektorer och lärare som varit med i projektet har fått insikt i och förståelse för vad studie- och yrkesvägledning är. Men även i det projektet ser det olika ut hur långt och hur mycket skolorna arbetar.

Studie- och yrkesvägledarnas största och mest omfattande uppgift på skolorna är samtalen med eleverna inför valet till gymnasieskolan men också samtal kring motivation till studier. Samtalen kan ibland vara en gång per elev, men ofta kommer eleven på upprepade samtal. Samtalen genomförs under hela läsåret. De flesta studie- och yrkesvägledare börjar med information inför gymnasiet i år 8. Önskan är att börja mycket tidigare. Många studie- och yrkesvägledare vill få in näringslivet mer i undervisningen men det är ibland svårt att motivera lärarna till det. Många olika projekt görs dock ute på skolorna men det är då oftast studie- och yrkesvägledaren som driver detta.

Övervägande del av rektorerna uttryckte uppskattning över "sin" studie- och yrkesvägledare. De ser dem som en väldigt viktig del i arbetet med eleverna. Lärarna ser studie- och yrkesvägledaren som en kompetent person som är viktig. En rektor sa, -Det krävs mkt av studie- och yrkesvägledaren, du ska vara pedagog i klassrummet, socionom i samtalen, projektledare för personalen. Det krävs mkt o stor kompetens!

*Se broschyren "Synligt arbetsliv"

Både studie- och yrkesvägledare och rektorer skulle helst se att studie- och yrkesvägledningen startade tidigare i åldrarna. Som det är nu kommer insatserna alldeles för sent anser de.

5.1 Tabell

	Antal elever 1-5 Omr skolor	Antal elever 6-9	SYV	SYV Exam	%	Andra uppdrag	AL- tillhörighet	Helhets perspektiv	Kompetens utv plan	Plan för SYV	Arbete med Allmän Råd	Samarb företag
Apalbyskolan	279	188	JA	NEJ	20	NEJ	JA	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Bäckbyskolan	625	235	JA	JA	100	JA	JA	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Irstaskolan	429	277	JA	NEJ	50	NEJ	JA	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Kristiansborgs skolan	889	505	JA	JA	100	NEJ	JA	JA	NEJ	JA	NEJ	NEJ
Nybyggeskolan	1006	667	JA	JA	100	NEJ	NEJ	JA	NEJ	JA	NEJ	NEJ
Rönnebyskolan	267	208	JA	NEJ	20	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
S:t Ilians skola	504	294	JA	JA	75	JA	NEJ	JA	NEJ	JA	JA	JA
Skiljeboskolan	634	316	JA	JA*	50	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Tillbergaskolan	468	208	JA	NEJ	30	NEJ	JA	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Viksängsskolan	589	666	JA	JA*	100	JA	JA	JA	NEJ	JA	JA	JA
Önstaskolan	490	310	JA	JA*	20	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ	NEJ
Persboskolan	314	209	JA	NEJ	50	NEJ	JA	JA	NEJ	NEJ	JA	NEJ

*Mindre bitar saknas i utbildningen

I tabellen ovan redovisas

Antal elever år 1-5 (kringskolor)
 Antal elever år 6-9
 SYV
 SYV examen
 %
 Andra uppdrag
 Al-tillhörighet
 Helhetsperspektiv
 Kompetens utv plan
 Plan för SYV
 Arbete allmänna råd
 Samarb företag

hur många elever som finns på skolan?

- " -

om det finns studie- och yrkesvägledare?

behörig?

hur många procent?

är det bara studie- och yrkesvägledning i tjänsten?

är studie- och yrkesvägledaren med i något arbetslag?

ser man studie- och yrkesvägledaren som en del i helheten?

Finns det kompetensutvecklingsplan?

Finns det någon plan för arbetet med studie- och yrkesvägledningen på skolan?

Har man arbetat med "Allmänna råden..."

Samarbetar med företag

6 Förslag på organisation

Varje grundskola 6-9, F-9 har ett eget upptagningsområde. Elever i år 1-5 har idag ingen studie- och yrkesvägledning. Därför krävs det en studie- och yrkesvägledare som kan arbeta mot de yngre åldrarna. Studie- och yrkesvägledaren kan då vara ett stöd för lärarna i studie- och yrkesvägledarprocessen.

- Studie- och yrkesvägledaren är placerad på 6-9 skolan, arbetar med enskilda samtal, information mm
- Studie- och yrkesvägledaren är på år 1-5 skolorna vid behov. Det kan t ex vara att de är med under en temavecka där de arbetar med utbildningar/yrken.
- De arbetar främst med lärarna för att leda dem i processen att föra in studie- och yrkesvägledningsfrågor i undervisningen.
- Studie- och yrkesvägledaren driver och är spindeln i nätet när det gäller lärarnas kontakter med näringslivet.
- Studie- och yrkesvägledaren kan ha samtal med elevgrupper

Studie- och yrkesvägledaren är en länk till samarbetet mellan skolorna och arbetet att skapa en röd tråd från förskola och uppåt. Studie- och yrkesvägledaren finns på år 6-9 skolan men finns till för år F-5. Tjänsten innebär viss procent på år F-5. För att eleverna ska få möjlighet att reflektera över vem de själva är och även få kunskaper om studier och yrken krävs en samordnande insats från en studie- och yrkesvägledare som då är placerad på 6-9 skolan men som även arbetar med F-5 skolorna. Främst då som projektledare jämt mot lärarna som i sin tur kan arbeta med studie- och yrkesvägledning i sin undervisning.

Studie- och yrkesvägledningen ska fungera som en röd tråd från år F-9 (egentligen från år F-Vux). För att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning de har rätt till på grundskolan måste tjänsterna för studie- och yrkesvägledningen på skolorna öka.

En studie- och yrkesvägledare med ca 300 elever, har dessutom runt 500-600 elever i de lägre åldrarna. En del av skolorna har även CF2, eller su- grupper stationerade på skolan. Detta gör att en 6-9 skola med ca 300 elever bör ha minst en studie- och yrkesvägledartjänst på 100%.

Viktigt i sammanhanget är att också titta på vilka elever skolan har. En skola med många elever med särskilda behov, eller en skola med många elever med utländsk bakgrund kräver mer studie- och yrkesvägledning.

Det ser olika ut hur stor omfattning studie- och yrkesvägledare det finns på grundskolorna i Västerås. Det finns ingen forskning kring antalet elever per studie- och yrkesvägledare men nedan redovisas olika dokument kring ämnet.

Enligt Skolverket* ansvarar studie- och yrkesvägledarna på grundskolan för mellan 452 och 593 elever.

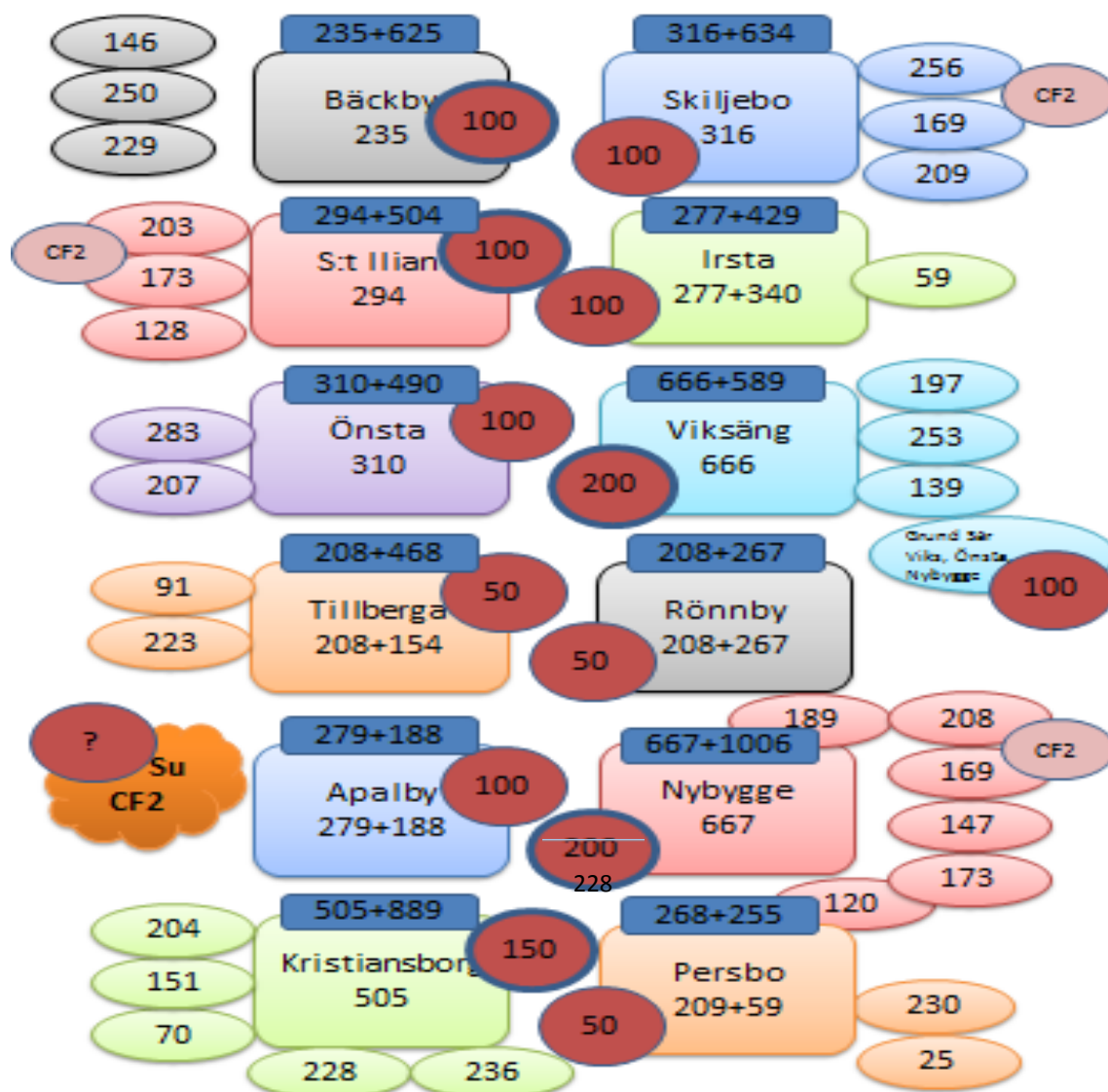
- SYV – täthet, antal elever per heltidstjänst 2004
- Kommunal grundskola 522
- Fristående grundskola 825

* 2005 Utvärdering av vägledning inom det offentliga skolväsendet

I en artikel från sydsvenskan menar Lärarnas Riksförbunds tidigare ordförande Metta Fjelkner att 400 elever skulle vara för många per en studie- och yrkesvägledare.

I "Ledning för vägledning" tas det upp hur studie- och yrkesvägledningen kan bli bättre. Enligt rapporten så bör det i styrdokumenterna finnas minimikrav på hur många elever varje studie- och yrkesvägledare skall ansvara för. Det som också framkom var att om elevantalet blir för högt påverkas vägledningens kvalitet negativt.

6.1 Grundskoleområden med antal elever (2013) och behov av Studie- och yrkesvägledare.

Storlek på tjänst

Antal elever, områdesskolor

Skolans antal+kringskolornas antal

Tjänster idag 8,5
Behov av tjänster 14,0

*www.sydsvenskan.se/sverige/article315648.ece

** Ledning för vägledning, Samtal om studie- och yrkesvägledning i november 2007

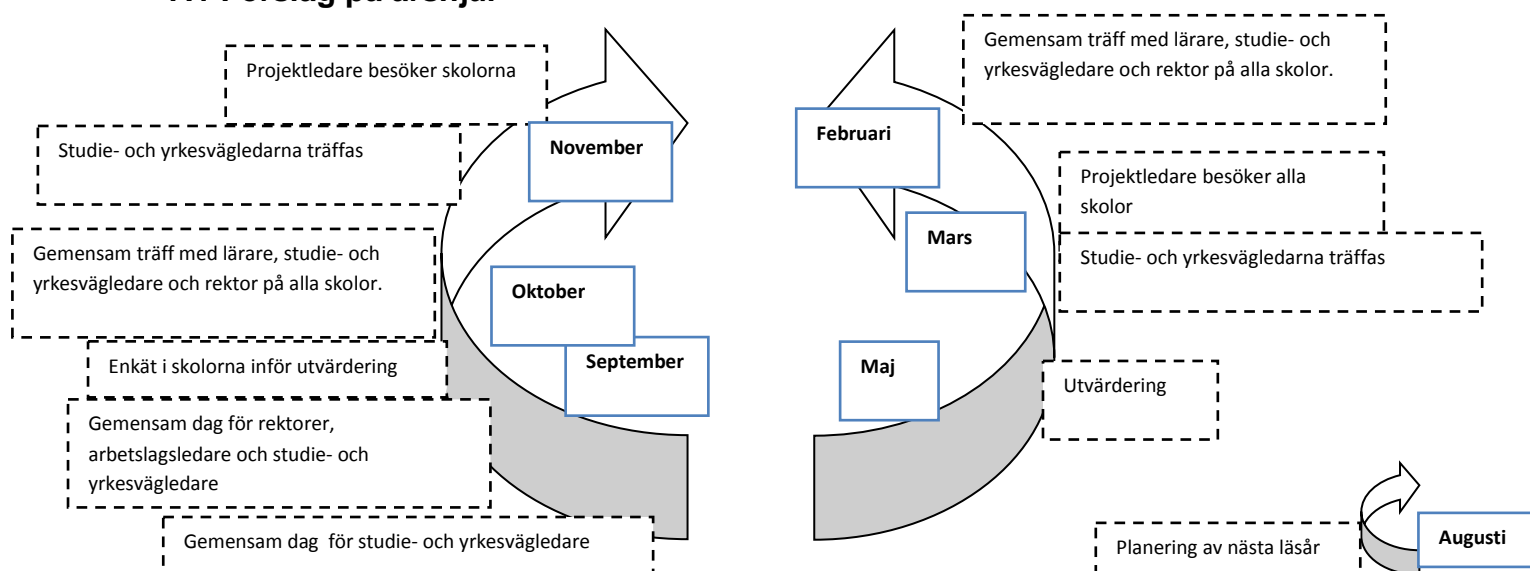
7 Genomförande

För att genomföra detta krävs det tid ute på skolorna dels för att all personal ska få förståelse för att studie- och yrkesvägledning berör alla, men också för att de ska få inspiration till arbetet. Det krävs väl genomtänkt systematiskt kvalitetsutvecklingsarbete och att studie- och yrkesvägledningen är ett prioriterat utvecklingsområde på skolorna. Skolorna måste få möjlighet att träffas och att få inspiration och stöd för arbetsprocessen som ska drivas. För att driva detta arbete måste det finnas en samordnare/utvecklare som kan driva processen.

Som tidigare nämnts ser det väldigt olika ut på skolorna. Hur långt man har kommit i processen att arbeta med "Allmänna råd..." och framför allt vilken förståelse man har för studie- och yrkesvägledarens kompetens. Det viktigaste i processen framåt är därför förståelsen för vad studie- och yrkesvägledning är och hur man kan arbeta på skolorna för att säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning de har rätt till. För att veta hur skolorna ligger till kommer det behövas en inventering på vad skolorna redan gör, för att sedan kunna starta ett arbete framåt.

Likväl som all skolans personal behöver arbeta med detta är det också viktigt att studie- och yrkesvägledarna får kompetensutveckling, från närsamhället, men framförallt internationellt och globalt i linje med de nya krav och förväntningar som finns på yrkesrollen. Studie- och yrkesvägledaren har idag en förändrad arbetssituation med bl.a. nya läroplaner och en gränsöverskridande arbetsmarknad. Bara i Västerås har eleverna ca 200 utbildningsvägar att välja emellan. Krav på studie- och yrkesvägledaren från det omgivande samhället att vägleda utifrån arbetsmarknadens efterfrågan skapar också förändringsbehov, även om studie- och yrkesvägledaren är fullständigt objektiv i sin yrkesutövning. Då studie- och yrkesvägledaren många gånger arbetar som projektledare

7.1 Förslag på årshjul

De skolor som varit med i "Synligt arbetsliv"* under läsåret har arbetat med ett liknande årshjul i samarbete med "skolsamverkan AB" **

*se broschyren "synligt arbetsliv"

** Gabriella Holm på Skolsamverkan AB är ute i kommuner på dess uppdrag och arbetar med studie- och yrkesvägledningsprocessen

8 Exempel på resultat

8.1 Studie- och yrkesvägledning

- Utbildad studie- och yrkesvägledare på 100%
- Rektor ansvarar och driver utvecklingen av studie- och yrkesvägledningen
- Samarbete mellan studie- och yrkesvägledaren, lärare och annan personal
- Studie- och yrkesvägledaren samarbetar med rektor/lärare på F-5 skolorna i sitt område.
- Studie- och yrkesvägledaren driver och är spindeln i nätet när det gäller lärarnas kontakter med näringslivet
- Studie- och yrkesvägledaren leder arbetet med att eleverna får göra olika övningar i undervisningen för att stärka och reflektera över sig själva
- Studie- och yrkesvägledaren samverkar med lärare i utvecklingen av IUP, och att hålla den levande

8.2 Näringslivskontakter

- Studiebesök
- Yrkestalare, olika personer kommer och berättar om sitt yrke
- Prao i olika former
- Projekt, där eleverna intervjuar ett företag och sedan arbetar i skolan för att sedan redovisa för företaget, föräldrar eller andra
- Anställningsintervjuer, eleverna skriver en ansökan som sedan skickas till olika företag. Företagen läser igenom och ger kommentarer. De kommer sedan ut till klassen och pratar om vad man bör tänka på. Några får sedan prova på att bli intervjuade.
- Trampolinen, Handelskammarens projekt. Varje klass har ett fadderföretag som de träffar på olika sätt minst en gång per termin från år 7 till år 9
- Jobba i Västerås, kommer och berättar om arbetsmarknaden
- Temavecka med arbete kring utbildningar/yrken

8.3 Stärka elevens självkänedom

- Studie- och yrkesvägledaren har minst ett professionellt samtal med varje elev i år 9 och vissa elever i år 8. Många elever har mer än ett samtal (studie- och yrkesvägledarens profession är samtalet)
- Studie- och yrkesvägledaren är ute i klass och gör olika övningar med eleverna
- Lärarna arbetar med olika övningar i klassen som stärker elevens förmåga till självreflektion
- Studie- och yrkesvägledaren har gruppvägledning med ca 8 elever åt gången

8.4 Tjänsten som projektledare/samordnare/utvecklare

- Ansvara och arbeta för att den gemensamma handlingsplanen för studie- och yrkesvägledning inom kommunen implementeras, utvärderas och utvecklas på skolorna, samt redovisas för VC och kommunstyrelse

För att nå detta behöver samordnaren/utvecklaren

- Samarbeta med rektorer på grund och gymnasieskolor
- Hålla sig uppdaterad om förändringar
- Uppmuntra och utveckla skolans nätverkande med näringslivet
- Ansvara för en gemensam studie- och yrkesvägledningssida på nätet för elever/föräldrar

- Bidra med förslag om kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledare och för alla skolans medarbetare inom området
- Ansvara för kontinuerliga möten med studie- och yrkesvägledarna i kommunen
- Ansvara för att gemensamt material och gemensamma rutiner görs och används
- Samverka med andra kommuner
- Vara med vid nyanställning av studie- och yrkesvägledare

Initialt kan tjänsten vara inriktad på utveckling på 100% för att utveckla verksamheten. Skolorna kommer behöva en person som kan driva förändringsarbetet på ett bra sätt. När detta är implementerat på skolorna kan en samordnare/utvecklare på mindre procent arbeta med

- Hålla sig uppdaterad om förändringar
- Uppmuntra och utveckla skolans nätverkande med näringslivet
- Ansvara för en gemensam studie- och yrkesvägledningssida på nätet för elever/allmänheten
- Bidra med förslag om kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledare och för alla skolans medarbetare inom området
- Ansvara för kontinuerliga möten med studie- och yrkesvägledarna i kommunen
- Ansvara för att gemensamt material och gemensamma rutiner tas fram och används

9 Förväntade effekter

Kvalitetshöjning av studie- och yrkesvägledningsverksamheten förväntas ge följande effekter:

- Helhetssyn på studie- och yrkesvägledning inom kommunen och på de enskilda skolorna för att underlätta valprocessen.
- Eleverna gör medvetna och välgrundade val oavsett kön, social eller kulturell bakgrund.
- Eleverna får metoder för att hantera nuvarande och framtida valsituationer.
- Medvetna, motiverade och engagerade elever som hittar sin plats i samhälls- och arbetslivet.
- Medvetenhet och fokusering minskar frånvaron.
- Öka antal elever som når måluppfyllelsen.
- Färre avhopp på gymnasiet.
- Minskat antal elever som går ett fjärde gymnasieår.
- Övergångar mellan de olika skolformerna underlättas.
- Eleverna väljer *inte* bort tex tekniska yrken då de genom god kvalité och tydlig information får kunskap om dessa yrken
- Ekonomisk vinst.

Resultatet av de förväntade effekterna bör på sikt generera i ökad kvalitet och en högre kostnadseffektivitet.

Förslag till utbildningsplan för Studie och yrkesvägledning i Västerås Stad 2013- -

MÅL

Att

- Varje skola har minst en behörig studie- och yrkesvägledare.
- Varje elev som studerar i Västerås stad erbjuds studie- och yrkesvägledningen med hög kvalitet.
- Varje elev som lämnar sin skolform känner sig nöjd med studie- och yrkesvägledningen.

Studie- och yrkesvägledaren ska

- Informera om utbildningsvägar och om olika yrken.
- Arbeta med självkännedomsoövningar.
- Ha kontinuerliga vägledningssamtal med elever.
- Vara spindeln i nätet i samarbetet kring aktiviteter tillsammans med övrig personal.
- Delta i elevhälsoteam.
- Samarbeta med mentorer/handledare kring elevens måluppfyllelse.
- Informera om vägledningsarbetet och förändringar inom utbildningsområdet för föräldrar, elever, lärare och övrig personal.
- Utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen.

Läraren ska

- I sin undervisning ge varje elev möjlighet att reflektera över sig själv, se sina goda egenskaper, drivkrafter och motivation samt få kunskap om de utbildningar och yrken som finns, minst två gånger om året för varje elev.

Arbetslaget ska

- Ge varje elev minst två möten med representanter från arbetslivet/omgivande samhälle i varje årskurs.

Rektor ska

- Ansvara för och driva utvecklingen av studie- och yrkesvägledningen på skolan.
- Ansvara för att utvärdering sker varje läsårs slut.

Västerås Stad ska

- ansvara för att en årlig utvärdering genomförs i år 5 och år 9 i grundskolan

11 Reflektioner

Den röda tråden i de "Allmänna råden för..." är att studie- och yrkesvägledning är *hela* skolans ansvar. Ska eleven få den studie- och yrkesvägledning den har rätt till ska rektor driva arbetet med att både lärare och studie- och yrkesvägledare arbetar med studie- och yrkesvägledarprocessen. Det betyder att lärare och arbetslag ska i sin undervisning arbeta med såväl yrken/utbildningar som med uppgifter/uppdrag som får eleven att reflektera över sig själv, sina intressen, motivation och drivkraft, och se sina positiva egenskaper.

Det ser olika ut hur många elever skolorna har per studie- och yrkesvägledare. Det pratas många gånger om hur många elever en studie- och yrkesvägledare har, sällan om vilket elevunderlag det är på skolan och hur det ska ställas i förhållande till tjänsten. En skola med många elever med särskilda behov kräver färre elever per studie- och yrkesvägledare. Likaså de skolor med många elever med utländsk bakgrund.

I de studier som gjorts är det tydligt att studie- och yrkesvägledningen måste stärkas. Genom intervjuerna på Västerås kommunala grundskolor kom det fram att både Västerås Stad, rektorer och lärare måste få en ökad förståelse för vad studie- och yrkesvägledning är och vad en kvalificerad studie- och yrkesvägledning kan leda till.

Elever från år F-9 har även de rätt till kvalitativ vägledning för att ge dem redskap för väl genomtänkta val för att motverka att elevernas val styrs av faktorer som kön, social- och kulturell bakgrund.

För att stödja lärare i den processen bör studie- och yrkesvägledaren finnas med även för år F-5.

Det viktigaste målet vi har i skolan är att eleverna ska nå målen och utmana sig till högre resultat. Studie- och yrkesvägledaren är en viktig person i det arbetet. Det kan vara allt från att vara spindeln i nätet för skolans företagskontakter, till att vara med och samarbeta med lärarna i arbetet med IUP. Här är studie- och yrkesvägledaren ofta en outnyttjad resurs. Studie- och yrkesvägledaren är också viktig som projektledare i arbetet med att implementera "Allmänna råden..." på skolan.

Studie- och yrkesvägledaren har, genom samtal med eleven om hur skolgången ser ut och om hur eleven ser på framtiden, möjlighet att få eleven att se sin egen roll i de beslut eleven tar, om det så handlar om att skolka eller att satsa på att få de betyg som krävs för att komma in på gymnasieskolan. Att eleven ser sina hinder, hur den kan komma förbi dem, men också blir medveten om sina drivkrafter och se konsekvenserna av sina val gör att måluppfyllelsen kan höjas. I samarbete med mentorerna/handledarna kan detta bli tydligt för eleven.

När eleven får möjligheten att fundera över sig själv och får information om olika gymnasieprogram och vilka yrken de kan leda till ökar chansen till att valet blir rätt. Om eleven dessutom får träffa olika företag och yrkesrepresentanter och får kunskap om bristyrken är chansen större att eleven väljer utifrån *all* input den fått.

Att börja med att samarbeta med företag på skolorna är ett bra sätt att introducera studie- och yrkesvägledningen, då samarbetet med företag är *en* del i studie- och yrkesvägledningen.

Förväntade effekter av detta blir att eleverna får den kvalificerade studie- och yrkesvägledning de har rätt till. Detta blir en del i arbetet med måluppfyllelsen. Elever som byter program på gymnasieskolan minskar liksom avhopp och elever som går ett fjärde år. (Se förväntade effekter sid 14)

Det är viktigt att eleverna i Västerås får en likvärdig, kvalitetssäkrad studie- och yrkesvägledning. Enda sättet att få det är att tillsätta utbildade studie- och yrkesvägledare på alla kommunens grundskolor.

Ska tjänsterna dessutom vara attraktiva för utbildade studie- och yrkesvägledare, bör tjänsterna vara på heltid i så stor omfattning som möjligt.

12 Sammanfattning

I Västerås Stad

- finns ingen organisation och gemensamma mål för studie- och yrkesvägledningen
- driver inte många av rektorerna utvecklingen av studie- och yrkesvägledningen
- ser det väldigt olika ut hur stora tjänsterna är
- har studie- och yrkesvägledaren på en del skolor en för liten tjänst i förhållande till elever
- finns det inte utbildade studie- och yrkesvägledare på alla skolor
- är det upp till varje skola att bestämma storlek på tjänst och tjänstens innehåll
- arbetar varje skola och studie- och yrkesvägledare utifrån sina egna idéer.
- arbetar studie- och yrkesvägledaren många gånger utan att kunna samarbeta med lärare och annan personal
-

Vad säger styrdokumentet?

Att

- kommunen har system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av studie- och yrkesvägledningen
- det finns system för att säkerhetsställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning de har rätt till under hela sin utbildningstid.
- skolan är organiserad utifrån de bestämmelser som finns för studie- och yrkesvägledning i skollag och läroplan.
- Skolan ger begreppet "studie- och yrkesvägledning" en reell, urskiljbar, innebörd så att det tydligt speglar ett medvetet arbete för att eleverna ska utveckla förmågor som är nödvändiga för att ta ställning till frågor om studie- och yrkesval.
- rektor skapar och dokumenterar riktlinjer och direktiv för personalens samverkan och gemensamma ansvar för skolans studie- och yrkesvägledning.
- det finns utbildade studie- och yrkesvägledare på varje skola
- varje studie- och yrkesvägledare, lärare och rektorer ges möjlighet till kompetensutveckling inom området
- studie- och yrkesvägledningen samordnas kontinuerligt med undervisningen på skolan
- det finns en plan för arbetet med studie- och yrkesvägledning
- skolan har ett aktivt arbete för att motverka att elevernas val styrs av faktorer som kön, social- och kulturell bakgrund.

Vad krävs av Västerås Stad?

- Organisera studie- och yrkesvägledningen
- Upprätta gemensamma mål
- Se över behovet av tjänster
- Tillsätta utbildade studie- och yrkesvägledare på varje skola
- Att varje tjänst står i förhållande till elevantal och elever i behov av särskilt stöd
- Lägga in studie- och yrkesvägledningen som ett gemensamt utvecklingsområde under året med gemensamma träffar
- Ge skolor tid för att kunna genomföra utvecklingen

13.1 Frågor

1. Hur många elever har ni i varje årskurs?
2. Vilka skolor är ligger i ert upptagningsområde?
3. Hur många uppskattar ni är i behov av särskilt stöd i någon form?
4. Har ni utbildad studievägledare med studie- och yrkesvägledarexamen?
5. Om inte, vilken utbildning och hur kommer sig valet av person?
6. Hur stor är tjänsten?
7. Vad ingår i studievägledarens tjänst, förutom studievägledning?
8. I vilka grupper på skolan ingår studievägledaren? Av vilken anledning?
9. Är studievägledaren med i något arbetslag? Vilka andra är med? Vad är syftet?

10. Hur ser studievägledarens årshjul ut?
11. Vilken uppgift upptar det mesta av tiden?
12. Vilken ålder/årskurs startar samtal/klassinfo/gruppvägledning?
13. Hur ser ni på/jobbar med de elever ni har på tex Cf2 eller SU-elever?

14. Hur har kompetensutvecklingen/fortbildningen för studievägledaren , för alla, sett ut inom studie- och yrkesvägledning? Vad, när?
15. Har ni någon plan för hur kompetensutvecklingen/fortbildningen ska se ut för Studie- och yrkesvägledningen i framtiden?

16. Om man ser till helheten och skolans starkaste mål, att eleverna ska nå målluppfyllelsen. Var/hur kommer studievägledaren in där?
17. På vilket sätt är studievägledaren involverad i hela verksamheten?
18. Hur tar verksamheten tillvara på studievägledarens kompetens?

19. Har alla på skolan kännedom om vad studievägledaren gör?
20. Har alla på skolan kännedom om vad studievägledaren *kan* göra?
21. Känner alla till "allmänna råd"?
22. Hur har ni arbetat med de allmänna råden?
Vilken tidsåtgång?
Vad har ni gjort?
Resultat?
23. Hur driver du som rektor utvecklingen inom studievägledningen, för att nå de allmänna råden?
24. Har ni någon plan för hur studievägledningen ser ut på er skola?
Vem har gjort den?
Vem äger planen?
Ska ni göra ngn?
25. Finns studievägledningen med i er kvalitetsredovisning?
Hur tänker ni framåt?
26. I vilka sammanhang samarbetar lärarna med studievägledaren?
27. Vad gör lärarna i eller utanför klassrummet som är studievägledning?
28. Hur får eleverna kunskap om olika utbildningar och yrken (alternativen)?
29. Hur får de kunskap om egna intressen, drivkrafter, positiva egenskaper? (om sig själv)?
30. Samarbetar ni med något företag?
31. Vilka projekt gör ni?
32. Hur många veckor praon har ni?
33. Förbereds praon, följs upp och bearbetas i undervisningen? Hur? Av vem?
34. Annat ni tänker på?